

BALANSWAARDERING EN WINSTBEPALING OP BASIS VAN „CURRENT CASH EQUIVALENTS”

door Drs. F. Krens

Par. 1 Inleiding

Enkele jaren geleden heeft de Australische hoogleraar Chambers een balanswaarderings- en winstbepalingssysteem voorgesteld dat sindsdien in de Angelsaksische literatuur - zulks in tegenstelling tot de Nederlandse - uitvoerig in discussie is geweest. Bedoeld systeem, dat aanvankelijk geen speciale naam had meegekregen, wordt tegenwoordig door Chambers aangeduid als “Continuously Contemporary Accounting”. De belangrijkste kenmerken er van zijn:

- 1 De balanswaardering vindt plaats op basis van verkoopmarktprijzen.
- 2 Als winst wordt beschouwd de vermogenstoename, die uitgaat boven het voor veranderingen in het algemene prijsniveau gecorrigeerde beginvermogen.

Zijn meest volledige presentatie vinden Chambers opvattingen in zijn in 1966 gepubliceerde boek „Accounting, Evaluation and Economic Behavior”. Dit boek wordt, hoewel het veel kritiek heeft uitgelokt, praktisch door iedereen die er aandacht aan gewijd heeft beschouwd als een belangrijke bijdrage tot de ontwikkeling van de „accounting”.

Men zou de verschillende vernieuwingsstromingen die de winstbepalingsliteratuur in de Angelsaksische landen beheersen, met Mathews (18, p. 510)¹⁾ als volgt kunnen rubriceren:

a. „a generalized purchasing power approach”.

Daartoe moeten worden gerekend die voorstellen waarbij met behulp van algemene indexcijfers correcties worden aangebracht op in historische cijfers bijgehouden administraties.

b. „a current value approach”.

Daarbij gaat het om voorstellen die zich uitsluitend of grotendeels bezighouden met „current values”, waarin dan ook de administratie wordt gevoerd.

c. „a relative price change approach”.

Deze laatste benadering vormt als het ware een combinatie van de twee voorgaande. Hier komt niet de vraag aan de orde of de aandacht primair moet worden gericht op de ontwikkeling van het algemene prijsniveau dan wel op de ontwikkeling van de specifieke prijzen. Er wordt gestreefd naar het ontwikkelen van systemen waarbij beide prijsbewegingen in aanmerking worden genomen. Chambers' voorstellen behoren tot deze laatste categorie. Voor wat de specifieke prijzen betreft richt hij daarbij het oog op de „net realizable value”. Dat betekent een bepaalde keuze uit verschillende denkbare specifieke prijzen.

¹⁾ De tussen () geplaatste aanduidingen verwijzen naar de achter dit artikel opgenomen literatuuropgave.

Op de motivering voor deze keuze komen wij hieronder terug, evenals op de inhoud die Chambers aan het begrip „net realizable value” wil geven; daarbij zal blijken dat hij aan een (directe) opbrengstwaarde denkt. Alvorens hierop in te gaan zullen wij eerst de basisideeën waarop Chambers voorstellen steunen en de hoofdlijnen van het systeem aan de orde stellen. Daarna zullen wij nagaan, in hoeverre de opvattingen van Chambers bijdragen tot een adequate vervulling van de door Burgert onderscheiden functies van de jaarrekening. Vervolgens wordt de vraag besproken of balanswaardering tegen verkoopprijzen inderdaad geschikt is om tot uitdrukking te brengen, in welke mate de onderneming in staat is zich aan gewijzigde omstandigheden aan te passen. Ten slotte zullen wij aandacht schenken aan de verhouding tussen de door waardering tegen verkoopprijzen tot uitdrukking te brengen „current cash equivalents” en vervangingsprijzen.

Op deze wijze hopen wij de Nederlandse vakgenoten enigszins op de hoogte te brengen van ideeën, die vele pennen in beweging hebben gebracht.

Par. 2 Enkele basisideeën

Naar Chambers in een samenvattende beschouwing betoogt, zijn de belangrijkste uitgangspunten voor zijn opvattingen:

- a. that informed choice of future actions and informed appraisals of past actions depend on present knowledge of a present state;
- b. that in respect of financial information there is no business function other than accounting which accumulates such knowledge; and
- c. that such knowledge is only part of the premises of choice or judgement, the other parts being presently available external information and the (subjective) expectations of managers, investors and others who exercise choice and judgement. (10, p. 41/42)

Aansluitend op deze uitgangspunten hanteert Chambers als „accounting” definitie: „Accounting is a systematic method of retrospective and contemporary monetary calculations the purpose of which is to provide a continuous source of financial information as a guide to future actions in the markets”. (5, p. 102)

Zoals uit deze omschrijvingen blijkt gaat het er de auteur vooral om dat de administratie informatie verschafft die dienstig is voor het doen van keuzen respectievelijk het beoordelen van in het verleden gedane keuzen. Deze informatie moet inzicht verschaffen in de huidige stand van zaken. Bij dit laatste wordt dan vooral gedacht aan de mogelijkheden die er zijn om op dat moment tot ruiltransacties te komen. Dit blijkt ook uit de omschrijving van het begrip financiële positie zoals dit door Chambers wordt gehanteerd: „Financial position is the capacity for an entity at a point of time to engage in indirect exchanges; it is represented by the relationship between the monetary properties of the means in possession and the monetary properties of the obligations of an entity”. (5, p. 101)²⁾

²⁾ In het vervolg van de uiteenzetting nemen wij gemakshalve het standpunt in dat „the monetary properties of the obligations of an entity” geen rol spelen respectievelijk dat als wij spreken over de activa daarmee het netto-actief wordt bedoeld.

Voor het nemen van beslissingen moet nu voor alle betrokkenen informatie uit de administratie verschaft worden die objectief is en voor hen allen bruikbaar.

Dergelijke informatie moet van zodanige aard zijn, dat zij niet refereert aan grootheden uit het verleden, noch speculeert op de waarde van grootheden in de toekomst, maar steunt op huidige marktprijzen.

Samengevat in een andere vorm blijkt Chambers een aantal criteria te hanteren waaraan z.i. de informatie die de „accounting” verschaft moet voldoen; de belangrijkste daarvan zijn: objectiviteit, relevantie en neutraliteit. Het eerste criterium heeft voor hem met betrekking tot de jaarstukken de inhoud, dat deze zodanig moeten zijn samengesteld dat zij verifieerbaar zijn, dat wil zeggen dat de informatie op voor ieder toegankelijke bronnen moet zijn gebaseerd en niet voornamelijk afhangt van subjectieve invloeden. Onthullender voor het specifieke gezichtspunt van waaruit Chambers zijn opvattingen ontwikkelt is de inhoud die hij geeft aan het begrip relevantie. Daarvan is z.i. sprake als de verstrekte informatie bruikbaar is voor beslissingen omtrent het z.g. aanpassingsproces op een bepaald tijdstip. Dit idee van „adaptation” (aanpassing) loopt als een rode draad door het gehele werk van Chambers. Veel van zijn gedachten zijn erop gericht om de beslissingen omtrent dergelijke aanpassing door de door de administratie te verstrekken informatie te laten onderheien. Tenslotte wil neutraliteit van de informatie zeggen, dat de inhoud ervan niet beïnvloed dient te worden door de doeleinden van degenen die de informatie verstrekken of gebruiken.

Dit alles leidt tot een „accounting” methode waaruit anticipaties op de toekomst zowel als handhaving van waarden uit het verleden, respectievelijk op grond van hun gebrek aan objectiviteit en hun gebrek aan actualiteit, zijn geweerd. In deze opvatting staat Chambers niet alleen. Zijn keuze voor wat hij aanduidt als „opportunity cost”, als enige informatie die aan de geschetste criteria kan voldoen, waarvoor hij dan neemt „exit values” die moeten worden gemeten in „market resale prices”,³⁾ wijkt echter af van de als alternatief voor historische kosten voorgestelde „current cost” (entry values) benadering. Op de redenen daarvoor komen wij hieronder nog terug.

Par. 3 Hoofdpijnen van het voorgestelde systeem

Uit de navolgende voorstelling in symbolische vorm blijkt hoe Chambers' opvattingen ten aanzien van de winstbepaling moeten worden begrepen. Stelt men zich een vereenvoudigd beeld van een balans op een tijdstip t_0 voor dan kan men daarvoor schrijven:

$$t_0 \quad f M + f N = f R \quad (1)$$

Waarin: M = netto monetair activa minus schulden

N = niet monetair actief

R = eigen vermogen

f = guldens met een koopkracht als op tijdstip t_0 geldt.

³⁾ Gemakshalve wordt hierna, als deze „market resale prices” worden bedoeld, over verkoopprijzen, verkoopmarktprijzen of opbrengstwaarden gesproken.

Veronderstellen wij vervolgens dat gedurende een periode van t_0 tot t_1 geen transacties plaatsvinden, het algemene prijsniveau een relatieve verandering van p en de specifieke prijzen van het niet monetaire actief een relatieve verandering van r ondergaan, dan kan vlg. Chambers de situatie op tijdstip t_1 als volgt worden samengevat (6, p. 217-219)

$$t_1 \quad f M + f N (1+r) = f R + f N r \quad (2)$$

waarbij geldt: $f = f (1+p)$

De toeneming van het eigen vermogen (ΔR) kan nu door het verschil tussen de vergelijkingen (1) en (2) te bepalen als volgt worden weergegeven

$$f \Delta R = [f M - f M] + [f N (1+r) - f N] \quad (3)$$

Aangezien $f = f (1+p)$ kan dit ook worden weergegeven als

$$f \Delta R = [f M - f M (1+p)] + [f N (1+r) - f N (1+p)] \quad (4)$$

Hiervoor kan worden geschreven

$$f \Delta R = -f M p + f N (r-p) \quad (5)$$

Chambers beschouwt $f \Delta R$ als inkomen (winst) over de beschouwde periode. Dat wil dus zeggen dat in het voorgestelde systeem eerst van winst sprake is wanneer de koopkracht van het op t_0 aanwezige vermogen in takt is gehouden. Als winst wordt beschouwd:

a. De waardeinstijging van het eigen vermogen die veroorzaakt wordt doordat de stijging van de specifieke prijzen van de niet monetaire activa meer bedraagt dan de stijging van het algemene prijsniveau. Stel bijvoorbeeld dat de specifieke prijs van één eenheid van het in voorraad gehouden goed in de periode $t_0 - t_1$ is gestegen van f 40 tot f 48, terwijl de prijsindex waaraan de algemene prijsbeweging wordt gemeten tussen t_0 en t_1 is gestegen van 100 tot 110, terwijl N f 60.000 bedroeg.

Als winst wordt dan beschouwd $60.000 \times \frac{48-40}{40} - \frac{110-100}{100} = f 6000$.

b. De wijziging die in het eigen vermogen optreedt ten gevolge van het aanhouden van monetair actief. Stel bijvoorbeeld dat het netto monetair actief ter grootte van f 40.000 op tijdstip t_0 ten gevolge van de stijging van het algemeen prijsniveau op tijdstip t_1 een verminderde koopkracht heeft. Eenzelfde koopkracht van het monetair actief zou op tijdstip t_1 gerepresen-

teerd worden door een bedrag van $\left(\frac{110}{100} \times 40.000 = f 44.000\right)$ Het verschil ad

f 4000 wordt in mindering gebracht op de sub a. berekende winst.

Er bestaat in belangrijke mate overeenkomst tussen de wijze waarop hier wordt voorgesteld pas dan van winst te spreken als de koopkracht van het beginvermogen in takt is gehouden en het Nederlandse voorstel zoals dit indertijd door Prof. dr. O. Bakker is geformuleerd (2) het zogenaamde „Stelsel Bakker”. Bakker huldigt immers voor de situatie waarin er sprake is van een niet-waardevast geldstelsel de opvatting, dat de winst - die in een waardevast geldstelsel gevonden wordt als verschil tussen opbrengst en historische kostprijs - „gecorrigeerd moet worden opdat het geïnvesteerde kapitaal in reëlen zin gelijk blijve, waarbij de algemene vervangingswaarde als maatstaf dient.” (2, p. 112)

De overeenstemming betreft dus vooral het aangrijpingspunt van de correctie; zowel Chambers als Bakker kiezen daarvoor het eigen vermogen op het beginbalans tijdstip. Een belangrijk verschil wordt voor wat betreft de omvang van dat vermogen uiteraard veroorzaakt door het verschil in opvatting tussen beide auteurs omtrent de wenselijke balanswaardering. Waar Chambers denkt aan „market resale prices” wordt door Bakker de vervangingswaarde als waarderingsbasis gehanteerd.

Een cijfervoorbeeld:

Stel dat de balans per 1 januari 1972 van een bepaalde onderneming als volgt luidt:

Balans 1 januari 1972

Grond	4.000	Vermogen	12.000
Gebouwen	2.200		
Voorraad goed A (100 eenh.)	3.000		
Kas	2.800		
	<u>12.000</u>		<u>12.000</u>

Toelichting:

De balanswaardering van de grond, gebouwen en voorraad goed A is een waardering tegen verkoopmarktprijzen per 1 januari. Gemakshalve is het vermogen ongesplitst opgenomen. De inkoopmarktprijs van goed A bedraagt op 1 januari 1972 f 20 per eenheid, de verkoopmarktprijs f 30.⁴⁾

⁴⁾ Het realiteitsgehalte van een dergelijk verschil tussen in- en verkoopmarktprijs en de andere gegevens blijft buiten beschouwing.

Gegevens en boekingen m.b.t. waardeveranderingen gedurende 1972.

2/1	Aankoop 20 eenheden goed A à f 22.		
	Voor de stijging van de inkoopprijs van de aanwezige voorraad van goed A boekt men		
	Voorraad goed A	200	
	aan Herwaardering voorraad goed A ⁵)	200	200
2/7	Verkoop 60 eenheden goed A à f 40. Inkoopmarktprijs goed A bedraagt f 24.		
	Voor de stijging van de inkoopprijs van de aanwezige voorraad van goed A boekt men		
	Voorraad goed A	240	
	aan Herwaardering voorraad goed A		240
2/9	Aankoop 40 eenheden goed A à f 25. Boeking waardestijging:		
	Voorraad goed A	60	
	aan Herwaardering voorraad goed A		60
31/12	Stel de verkoopmarktprijs van goed A bedraagt f 40,—		
	Voorraad goed A tegen verkoopprijs		f 4000
	Af: boekwaarde volgens goederenrekening		f 2500
	Naar Herwaardering voorraad goed A		f 1500
	Stel de verkoopmarktprijs van de gebouwen bedraagt f 2000. Af-schrijving in 1972 derhalve 2200 – 2000 = f 200. Boeking:		
	Boeking: Herwaardering gebouwen	200	
	aan Gebouwen		200
	Stel de verkoopmarktprijs van de grond bedraagt f 4400.		
	Boeking: Grond	400	
	aan Herwaardering grond		400
	Stel algemeen prijsindexcijfer 1 januari 1972 200, 31/12 210		
	Boeking: Winst en verliesrekening	600	
	aan Instandhouding reëel vermogen ⁶)		600

⁵) Chambers duidt een dergelijke rekening aan als „Price variation adjustment”, zie (11, p. 643).

⁶) Chambers gebruikt voor deze rekening de naam „Capital maintenance adjustment”, zie (11, p. 644).

Winst- en verliesrekening 1972

- Verkopen		f 2400	
- Kosten verkopen tegen inkoopmarktprijzen op het moment van verkoop		f 1440	
		<u>f 960</u>	
- Transactiewinst			
- Herwaardering voorraad			
- door stijging inkoopmarktprijzen	f + 500		
- door verschil tussen verkoopprijs en inkoopmarktprijs op afsluitdatum	f + 1500		
idem openingsdatum	<u>f - 1000</u>		
		<u>f + 500</u>	
			<u>f 1000</u>
			f 1960
- Overige herwaarderingen:			
- grond	f + 400		
- gebouwen	<u>f - 200</u>		
		f + 200	
		<u>f + 2160</u>	
- Nodig voor instandhouding van de koopkracht van het eigen vermogen		f 600	
Netto winst		<u>f 1560</u>	<u>=====</u>

Balans 31-12-1972

Grond	f 4.400	Vermogen	f 12.000
Gebouwen	f 2.000	Instandhouding reëel vermogen	f 600
Voorraad goed A	f 4.000	Saldo winst	f 1.560
Kas	<u>f 3.760</u>		<u>f 14.160</u>
	f 14.160		

Opmerkingen n.a.v. dit voorbeeld:

- De behandeling van de voorraad goed A in dit voorbeeld zou niet voldoen aan de bedoelingen van Chambers als de verkoopmarktprijs van de voorraad op het beginbalanstijdstip ook ongecorrigeerd als beginsaldo van de goederenrekening werd gehanteerd. Ter berekening van de transactiewinst wil Chambers nl. een voortdurende registratie van de voorraad tegen de actuele inkoopmarktprijs⁷⁾. Daartoe is nodig dat de voorraad op 1/1 gevalueerd wordt op f 2000 in plaats van op de verkoopmarktprijs op 1/1, f 3000. Boeking per 1/1:

Herwaardering voorraad goed A	1000	
aan Voorraad goed A		1000

⁷⁾ In strijd met deze verbale wens wordt in Chambers' voorbeelden de waardewijziging van de voorraad pas geboekt op het moment dat door een nieuwe inkoop de gewijzigde inkoopprijs blijkt.

- 2 In aansluiting op het onder 1 opgemerkte kan men constateren dat op de rekening „Herwaardering voorraad goed A” een tweetal waardeveranderingen wordt geregistreerd. In de eerste plaats de waardeveranderingen als gevolg van wijzigingen in de inkoopmarktprijs, in de tweede plaats op het balansstijdstip bestaande verschillen tussen de inkoop- en de verkoopmarktprijs. Hoewel Chambers dit in zijn voorbeelden zelf niet toepast merkt hij wel op dat een verfijning van de methode te bereiken is door voor eerstgenoemde waardeveranderingen een „purchase price variation account” te gebruiken en voor laatstgenoemde waardeverschillen een rekening „resale price valuation account”. (11, p. 644) Gezien het duidelijke verschil in oorzaak tussen beide waardeverschillen lijkt een dergelijke verfijning inderdaad aanbevelenswaardig.
- 3 Uit het voorbeeld blijkt, dat Chambers een ongebruikelijke opvatting heeft omtrent de vaststelling van afschrijvingsbedragen. Zijns inziens is afschrijving simpelweg de daling van de verkoopprijs van een duurzaam produktiemiddel gedurende een bepaalde periode.
- 4 Het vermogen op de beginbalans evenals dat op de eindbalans zal in feite hebben bestaan uit meerdere componenten, zoals de oorspronkelijke inbreng, de „capital maintenance adjustment” en ingehouden winst. De bepaling van de toevoeging aan de rekening „Instandhouding reëel vermogen” vindt plaats over dit gehele vermogen. Men kan deze toevoeging gesplitst denken in een toevoeging aan eerstgenoemde rekening en een toevoeging aan de rekening „Ingehouden winst”.

Par. 4 Balanswaardering tegen verkoopmarktprijzen

In hun analyse van het waarderingsprobleem onderscheiden Edwards en Bell een zestal waarderingsopvattingen die in discussie kunnen worden gebracht, nl.

Exit values:

- 1 *Expected values* - values expected to be received in the future for output sold according to the firm's planned course of action.
- 2 *Current values* - values actually realized during the current period for goods or services sold.
- 3 *Opportunity costs* - values that could currently be realized if assets (whether finished goods, semi finished goods, or raw materials) were sold (without further processing) outside the firm at the best prices immediately obtainable.

Entry values:

- 1 *Present cost* - the cost currently of acquiring the asset being valued.
- 2 *Current cost* - the cost currently of acquiring the inputs which the firm used to produce the asset being valued.
- 3 *Historic cost* - the cost at time of acquisition of the inputs which the firm in fact used to produce the asset being valued.” (12,p. 79)

Van de drie genoemde „exit values” geven Edwards en Bell principieel gezien de voorkeur aan de „opportunity cost” op grond van de overweging, dat „It is a value current in date and one which can be applied, at least in

theory, to all of the assets of the firm. It is also objective in nature . . .". (12, p. 81) Op basis van dit waarderingsuitgangspunt ontwikkelen zij het begrip „realizable profit". Daarover merken zij, dit begrip afwegende tegen hun alternatieve begrip „business profit", dat gebaseerd is op een waardering tegen „entry values" (current cost), o.a. op, dat een belangrijk bezwaar is, dat met „realizable profit" in veel grotere mate wordt afgeweken van bestaande accounting opvattingen dan met het begrip „business profit" het geval is. (12, p. 109) Deze overweging speelt bij Chambers geen rol. Zijn voorkeur voor waardering tegen „exit prices" is principieel van aard. Hij acht van uitzonderlijk belang het aanpassingsvermogen van het bedrijf aan gewijzigde omstandigheden en meent dat „the only price then relevant (is) . . . the contemporary price obtainable for the resale of the asset as it is, and the price of obtaining some other asset in its place". (5, p. 201) Een marktinkoopprijs is z.i. daarvoor niet geschikt omdat een dergelijke prijs „does not indicate capacity, on the basis of present holdings, to go into a market with cash for the purpose of adapting oneself to contemporary conditions, whereas the selling price does". (5, p. 92) Met deze nadruk op aanpassingsmogelijkheden („adaptation") verzet Chambers zich tegen het „going concern concept", dat in een enge interpretatie z.i. zou inhouden dat een onderneming elk jaar dezelfde activiteiten blijft voortzetten en vasthoudt aan eenmaal opgezette plannen. (10, p. 39) Edwards en Bell geven voor de te publiceren jaarrekening uiteindelijk aan hun op current cost gebaseerde begrip „business profit" de voorkeur boven het op „opportunity cost" gebaseerde begrip „realizable profit". Op de redenen daarvoor kunnen wij hier niet uitvoerig ingaan⁸); Chambers meent echter dat zij, na sterke argumenten voor het gebruik van „opportunity cost" te hebben aangevoerd, door onvoldoende gewicht toe te kennen aan „the principle of adaptation" ten onrechte weer van deze waarderingswijze afstappen. (5, p. 201)

Voordat wij een aantal principiële vragen opwerpen, lijkt het wenselijk aandacht te besteden aan de voor de hand liggende praktische vragen:

- a. Hoe moet de „resale price" nauwkeuriger worden afgebakend?
- b. Hoe staat het met de bepaalbaarheid van deze „resale price"?

ad a. In plaats van de aanduiding „resale price" hanteert Chambers in zijn uiteenzettingen veelal de aanduiding „current cash equivalent". De bedoeling daarvan is om een generaliserende aanduiding te introduceren waardoor ook de waardering van bijvoorbeeld kasmiddelen (men kan moeilijk spreken van de verkoopprijs van kas) en benaderingen van de verkoopprijs binnen de terminologie vallen (10, p. 49). Deze „current cash equivalents" worden als volgt gedefinieerd: „The current cash equivalents of the assets of a going concern are the sums obtainable in the short-run in the ordinary course of business; that is, market resale prices in the short run". (5, p. 218) In deze

⁸) Zie daarvoor Edwards en Bell. (12, p. 103 e.v.)

En ook Robert Sterling (21, p. 328-330) voor een kritiek op het argument van Edwards en Bell dat „exit values" voor externe verslaggeving minder bruikbaar zouden zijn omdat winst bepaald op basis van „current cost" een betere indicatie geeft voor de toekomstige winst.

omschrijving wordt afstand genomen van de mogelijke gedachte dat de waardering zou moeten plaatsvinden naar de opbrengsten in geval van geforceerde liquidatie. Daarmee is echter tevens een onbepaald element in de waarderingswijze geslopen omdat onduidelijk is wat precies moet worden verstaan onder de short-run. Voorzover daarin anticipaties op de toekomst begrepen zijn is Chambers in strijd met zijn eigen uitgangspunten (zie par. 2). Dit maakt dat de objectiviteit van zijn waarderingswijze ter discussie komt en daarmee zijn afwijzing van andere mogelijkheden op grond van hun gebrek aan objectiviteit. (Vgl. 14) De nadere uitwerking van de inhoud van het begrip „current cash equivalent” (CCE) voor verschillende groepen activa heeft van het begin af aan een bron van misverstanden omtrent Chambers bedoelingen opgeleverd. Dat houdt vooral ook verband met de praktische uitwerking in de eerste publikaties waarin hij de mogelijkheid opende om vervangingsprijzen en via indexcijfers benaderde vervangingsprijzen te gebruiken als benadering van verkoopprijzen. Het openen van deze mogelijkheid heeft hij dan ook later als inconsistent aangemerkt en weer verworpen. (10, p. 43) Na allerlei discussies over de juiste inhoud van de CCE gaat Chambers daarvoor thans simpelweg uit van de verkoopmarktprijzen.⁹⁾ Dat is in ieder geval consequent ten opzichte van de uitgangspunten en maakt ook de implicaties van het systeem beter zichtbaar. Immers, indien een dergelijke verkoopmarktprijs niet beschikbaar is, en indicaties daaromtrent ook niet verkregen kunnen worden, is de logische consequentie dat het desbetreffende actief op nul gewaardeerd wordt.

ad b. Omtrent de beschikbaarheid van de bedoelde prijzen is Chambers nogal optimistisch. Gesteund door enkele onderzoeken over de toepassingsmogelijkheden in bepaalde bedrijven (13, 15) en door gegevens ontleend aan informatiebronnen als catalogi en kranten, periodieken, deskundigen en handelaren, suggereert hij dat er geen grote problemen zullen optreden bij het verzamelen van de benodigde gegevens. Daarmee wordt ook de suggestie gewekt dat de gevallen waarin geen „resale price” kan worden gevonden, en dus een nul-waardering moet worden toegepast, niet frequent zullen optreden. Chambers noemt daarvan slechts als voorbeeld, dat dit soms het geval zal zijn met goederen in bewerking. Generalisaties zijn in dit soort kwesties weinig zinvol, daarom lijkt zonder zorgvuldig onderzoek in een aantal bedrijfstakken de basis voor Chambers' optimisme wel erg smal. Vooral bij duurzame produktiemiddelen van gespecialiseerde aard kan men aan de mogelijkheid tot het verkrijgen van de benodigde gegevens ernstig twifelen.

⁹⁾ Chambers: „We are simply using the prices quoted in the market as the indicators of present cash equivalents”. (10, p. 50)

Zoals reeds eerder aangeduid gebruiken wij de uitdrukking verkoopmarktprijzen als vertaling van „resale prices”. Dat wil niet zeggen dat men aan geforceerde liquidatie moet denken, het gaat niet om de facto liquidatie maar om prijzen die nu zouden kunnen worden verkregen als nu tot verkoop zou worden overgegaan, in gebruikelijke hoeveelheden, partijen of combinaties.

Zie voor een vergelijking tussen verschillende interpretaties van het begrip „net realizable value” Garry M. Cadenhead, „Net Realizable Value Redefined”, *Journal of Accounting Research*, Spring 1970, p. 138-140.

Par. 5 Vraagpunten en opmerkingen

1 In hoeverre verdragen Chambers' opvattingen omtrent de opstelling van de balans en resultatenrekening zich met de gebruikelijke functies van de jaarrekening?

Men kan bij de beantwoording van deze vraag een algemene formulering van functies van de jaarrekening als vermogensbepaling, winstbepaling, verschaffing van inzicht in liquiditeit, solvabiliteit en rentabiliteit, als uitgangspunt kiezen. Daaraan kleefte echter het bezwaar dat het geven van nadere inhoud aan deze begrippen zoveel mogelijkheden insluit, dat daaruit moeilijk tot verwerping van bepaalde waarderings- en winstbepalingsopvattingen kan worden geconcludeerd. Deze moeilijkheden worden duidelijk gedemonstreerd in de ruime interpretatie-mogelijkheden die de nadere uitwerking van de artikelen 2, 3 en 5 van onze Wet op de jaarrekening toelaat.

Omgekeerd kan men zich wel voorstellen dat via Chambers' opvattingen aan deze functies een bepaalde inhoud wordt opgedrongen, die sommigen zullen prefereren. Wij denken in dit verband aan het inzicht dat via de balans omtrent de solvabiliteit wordt geboden. De waardering op basis van verkoopmarktprijzen biedt een vrij goed inzicht in het vermogen van het bedrijf om, zo dit op het moment van balansopstelling wenselijk zou zijn, aan al zijn verplichtingen te voldoen. Dit sluit goed aan bij de opvatting zoals die bij aanhangers van een statisch solvabiliteitsbegrip voorkomt, namelijk dat het daarbij gaat om de vraag of in een liquidatiesituatie alle verplichtingen zouden kunnen worden nagekomen.

Burgert (4, p. 188 e.v.) weegt een aantal, naar de daaraan ten grondslag liggende handhavingsopvatting gekarakteriseerde, winstbepalingsopvattingen af tegen de volgende, door hem als fundamenteel onderkende functies van de jaarrekening:

- 1 Door middel van de jaarrekening wordt vastgesteld welk bedrag ter verdeling onder de winstgerechtigden (. . .) beschikbaar komt.
- 2 Door middel van de jaarrekening en het jaarverslag leggen de ondernemingsleiders verantwoording af over het gevoerde beheer.
- 3 Door middel van de jaarrekening en het jaarverslag ontvangt de kapitaalmarkt informatie ter ondersteuning van haar selectiefunctie t.a.v. de meest gewenste aanwendingsrichting van het schaarse kapitaal.

Wanneer wij een poging doen Chambers stelsel in deze evaluatie te betrekken, ligt het voor de hand allereerst de vraag te stellen welke handhavingsgedachte door dit stelsel geïmpliceerd wordt. Er is sprake van winst voorzover het eindvermogen het voor wijzigingen in de algemene koopkracht gecorrigeerde beginvermogen overtreft. Gehandhaafd wordt dus het op-basis van „Current Cash Equivalents” berekende en voor koopkrachtwijzigingen gecorrigeerde beginvermogen, dat wil zeggen de koopkracht van het equivalent in ongedifferentieerde beschikkingsmacht van het beginvermogen. Zien wij het goed dan wordt door Burgert de vervulling van de drie functies vooral afgemeten aan het antwoord op de vragen of de jaarrekening op „feitelijke grondslag” berust, of balanswaardering tegen actuele waarden plaatsvindt en of de totale vermogensaanwas onder loslating van het realisatieprincipe en met specificatie naar bronnen, zichtbaar wordt gemaakt. Naar deze criteria

gemeten is het de vraag of men Chambers' stelsel op voorhand minder geschikt kan achten voor het vervullen van een van de genoemde functies. Aan alle eisen, de feitelijke grondslag, de waardering naar actuele waarden en de gespecificeerde presentatie van de vermogensaanwas wordt voldaan, terwijl het realisatieprincipe geen invloed doet gelden.

Burgert's evaluatie was echter voor dit stelsel niet op maat gesneden en het is o.i. dan ook niet waarschijnlijk dat, zo dit wel het geval was geweest, het door Chambers gehanteerde handhavingsprincipe tegen de achtergronden van dezelfde criteria in de discussie zou zijn betrokken. Voor wat betreft de eerstgenoemde functie is o.i. de twijfel omtrent Chambers stelsel het meest gerechtvaardigd. De handhavingsgedachte achter een bepaalde wijze van winstbepaling is gewoonlijk een bepaalde variant waarin het continuïteitsstreven wordt uitgewerkt. Winst is dat bedrag waarmee de vermogenstoename het voor voortzetting van de bedrijfsactiviteiten als benodigd aangemerkte bedrag te boven gaat. Het in Chambers stelsel gehandhaafde bedrag is op generlei wijze met een voortgezette bedrijfsvoering verbonden. Het biedt bij gebrek aan aanwijzing omtrent andere alternatieven dan bedrijfsbeëindiging op zichzelf ook geen basis voor een oordeel over de relevantie van het bedrag dat als uitkeerbaar is aangemerkt. Met betrekking tot de tweede functie is Chambers' stelsel uiteraard geschikt om te laten zien in hoeverre er wijzigingen zijn opgetreden in het vermogen tot „adaptation”. Het is echter de vraag of het beheer bij een „going concern” wel gericht zal zijn op het instandhouden of vergroten van de liquidatiewaarde. Zo dit niet het geval is - en o.i. zal dat gewoonlijk niet zo zijn - kan deze informatie dan niet dienen als verantwoording voor het gevoerde beheer. Aan de andere kant verschaft Chambers' stelsel inzicht in het transactieresultaat op basis van actuele inkoopmarktwaarden en bij een zodanige verfijning dat een afzonderlijke „purchase price variation account” wordt gehanteerd (zie blz. 23) ook in de waardeveranderingen van de voorraad. Min of meer als bijproduct geeft het stelsel dan toch informatie die voor de vervulling van de tweede functie kan dienen. De door Chambers verschaft informatie is voor de vervulling van de derde functie - de selectiefunctie van de kapitaalmarkt - stellig van belang, duidelijk is echter, dat slechts een deel van de daarvoor benodigde informatie ter beschikking komt. Bij de behandeling van ons tweede vraagpunt komt dit nader aan de orde.

2 Als men primaire betekenis wil toekennen aan het vermogen tot „adaptation” is dan de balanswaardering naar „current cash equivalents” daartoe het meest geschikt?

Indien men deze vraag beschouwt lijkt het voor geen bestrijding vatbaar dat keuzevraagstukken, die wij gewoonlijk aanduiden als buitengebruikstellersvraagstukken of vervangingsvraagstukken, onder andere kennis van (directe) opbrengstwaarden vereisen. Daarbij geldt echter dat een juiste oplossing van dergelijke vraagstukken tevens kennis van (gedisconteerde) toekomstige netto-ontvangsten vereist alsmede kennis van vervangingsprijzen. Dit laatste wordt door Chambers ook niet bestreden, getuige het volgende voorbeeld. Ontleend aan (9, p. 239/40). Stel dat het keuzeprobleem is of actief A door actief B moet worden vervangen.

Als $CCE(A)$ = current cash equivalent A,
 $P(B)$ = aankoopprijs B,
 $V(A)$ = netto contante waarde bij voortgezet gebruik van A,
exclusief $CCE(A)$,
 $V(B)$ = netto contante waarde bij gebruik van B, exclusief $P(B)$,
en $CCE(A) = P(B)$,

dan luidt de beslissing dat A wordt gekozen als $V(A) - CCE(A) > V(B) - P(B)$ en B wordt gekozen als $V(A) - CCE(A) < V(B) - P(B)$.

Als $CCE(A) < P(B)$ en het verschil moet worden bijgeleend tegen een bedrag waarvan de netto contante waarde gerekend over de looptijd van het project I bedraagt ($V(B)$ exclusief I) zal de keuze op A vallen als $V(A) - CCE(A) > V(B) - P(B) - I$.

Waar Chambers op wijst is, dat kennis van $CCE(A)$ in deze gevallen steeds een noodzakelijk gegeven is; hij voegt echter toe „I have not claimed that it is both necessary and sufficient”.

Dat Chambers' keuze niet in plaats van op $CCE(A)$ op een grootheid als $V(A)$, die tenslotte ook in elk der genoemde situaties een rol speelt, is gevallen is vanuit de in par. 2 besproken basisideeën gemakkelijk in te zien. Een andere vraag is of wij met dergelijke voorbeelden niet het terrein dat in het eerste vraagpunt aan de orde was - dat van de functies van de jaarrekening - verlaten. Het is o.i. twijfelachtig of tot deze functies ook moet worden gerekend het bieden van informatie omtrent wat Staubus aanduidt als „sell-or-hold-decisions” (20) met betrekking tot individuele activa. Wat men zich beter kan voorstellen is dat dergelijke beslissingen door beleggers met betrekking tot hun bezit in een bepaalde onderneming worden genomen op basis van in de jaarrekening verschaft informatie. Waar Chambers in dat verband op hamert is het feitelijke karakter van de informatie die een jaarrekening op CCE -basis biedt in vergelijking met een jaarrekening waarin de grootheden beïnvloed zijn door schattingen van de toekomst. Dit richt zich dan vooral tegen de opvatting van Staubus dat de „maximum time-adjusted cash potential” („the contribution our assets will make to cash flows in their most likely future course”) als waarderingsuitgangspunt superieur is vergeleken met de CCE opvatting. (20, p. 660) Met deze benadering is de CCE gelegiti-meerd als men van oordeel is dat de schatting van de toekomst door de belegger op basis van de verschaft feitelijke informatie beter kan plaatsvinden dan aan de hand van de subjectieve inzichten die in Staubus' alternatief als informatiebron moeten dienen. Daarnaast geldt dat, als men zoals Chambers het aanpassingsvermogen centraal stelt, men de informatie die berust op waardering op netto contante waarden wel moet afwijzen omdat daarin de keuzevraag in feite al is beantwoord, immers de „most likely future course” is kennelijk uitgangspunt bij die waardering.

Indien men in plaats van aan een contante waarde van een toekomstige inkomstenstroom aan de vervangingsprijzen als waarderingsalternatief voor de CCE denkt, vervalt het bezwaar dat de verschaft informatie geen feitelijk karakter heeft grotendeels. Het bezwaar dat de keuzevraag in feite al is beantwoord blijft echter ook dan bestaan. Op de verhouding CCE -vervangingswaarde gaan wij onder verder in.

3 Hoe is de verhouding tussen „current cash equivalents” en vervangingsprijzen?

De verhouding van de CCE ten opzichte van vervangingsprijzen is, doordat Chambers oorspronkelijk vervangingsprijzen als benaderingen van de CCE aanvaardde¹⁰), een bron voor veel discussie geweest. Die discussie betrof dan met name de inconsistentie die het systeem op die manier ging bevatten. Aan die discussie gaan wij nu Chambers deze inconsistentie heeft toegegeven verder voorbij. Zie (10, p. 42/43) Chambers' bezwaren tegen waardering naar vervangingsprijzen zijn:

- 1 „... it suffers from the defect that the replacement price of a good does not give an indication of the firm's capacity to meet future conditions, its capacity for adaptation;”
- 2 „from the defect that it presumes replacement of specific assets with identical assets to be among the regular *modi operandi* of firms;”
- 3 „by implication it disregards the continuous changes in tastes and technique which modify the operations of firms making replacement sometimes impossible and sometimes uneconomic”. (7, p. 37)

Opvallend in deze stellingname is dat bij vervanging het oog steeds gericht wordt op identieke vervanging. Daarmee is dus een situatie beschouwd waarbij wordt uitgegaan van de continuering van een bestaande aanwending van middelen in een bepaalde richting. Met deze kennis van de vervangingsprijzen is informatie ter tafel omtrent één bepaalde „adaptation” beslissing, namelijk omtrent de middelen gemoeid met heraanschaf t.z.t. van dezelfde activa. In Chambers' visie past een veel ruimer kader van mogelijkheden. Het is de vraag of hij dezelfde positie zou hebben gekozen als de vervangingsprijs opgevat zou worden in het ruimere kader waarin het gaat om een vervangingswaarde gebaseerd op economische vervanging. Het bezwaar, dat de keuzeproblematiek in feite al is beslist blijft bestaan, het scala van daarbij overwogen mogelijkheden is echter veel groter dan bij identieke vervanging. Wel zou als nieuwe moeilijkheid het aangeven van de grenzen waarbinnen het begrip economische vervanging moet worden geïnterpreteerd, zijn opgetreden.

De informatie omtrent de vervangingsprijzen op de balansdata wordt ons in de jaarrekening overigens niet onthouden als het hiervoor gegeven voorbeeld zo wordt geïnterpreteerd, dat gescheiden herwaarderingsrekeningen moeten worden aangehouden en prijsveranderingen worden geregistreerd zodra zij ontstaan. De scheiding van de herwaarderingsrekeningen wil dan zeggen zowel scheiding naar verschillende activa als scheiding naar oorzaken van waardeestijging op de inkoopmarkt en op de verkoopmarkt. In die zin is Chambers voor wat betreft zijn waarderingsvoorstellen een exponent van die stroming in de literatuur die pleit voor „multiple valuations” in de jaar-

¹⁰) Chambers merkt (n.a.v. Goudekets uiteenzettingen in „An Application of Replacement Value Theory”) omtrent de „replacement price method” op „A method we reject in principle but accept as an approximation”, daarmee doelend zowel op de koopkrachthandavingsgedachte als op de waarderingswijze. (5, p. 237)

rekening.¹¹⁾ Dat is echter min of meer een toevallig bijproduct van de feitelijke uitwerking van een methode die niet op een dergelijke meervoudige waarderingswijze gericht is maar op een enkelvoudige waardering naar „current resale prices”. Een andere indicatie voor „multiple valuation” gedachten bij Chambers, maar dan wel zonder overtuiging voorgesteld, is zijn opmerking dat er geen reden is om historische kosten niet tussen haakjes in de balans op te nemen („at least until it is generally realized how useless the cost figures are”). (10, p. 54)

4 In hoeverre is het nodig om onderscheid te maken tussen de „current cash equivalents” van afzonderlijke activa en die van groepen van activa, respectievelijk van alle activa tezamen?

Ook aan dit probleem is nogal wat drukinkt besteed. (8, 16, 17) Het gaat om de vraag of, als a en b activa voorstellen, de volgende uitspraak zonder meer gedaan mag worden:

$$CCE(a) + CCE(b) = CCE(a+b)$$

Indien dit namelijk niet het geval is, lijken de gegevens die ten behoeve van aanpassingsbeslissingen ter beschikking komen iets onbepaalds en daarmee ook slechts een beperkte bruikbaarheid te krijgen. Immers, aanpassingsbeslissingen die betrekking hebben op individuele activa zullen dan kennis van een andere CCE, bijvoorbeeld CCE (a), eisen dan aanpassingsbeslissingen met betrekking tot een complex van activa, waarvoor bijvoorbeeld CCE (a+b) bekend moet zijn. Men duidt dit probleem aan door de vraag op te werpen of bij Chambers' waarderingswijze optelbaarheid („additivity”) terecht of ten onrechte wordt verondersteld.¹²⁾ Een deel van dit probleem zou men kunnen ontgaan als verschillen tussen de sommatie van „current cash equivalents” van de individuele activa en de „current cash equivalent” van de gehele onderneming in een post als „goodwill” zou worden opgenomen. Dit is echter in Chambers' systeem geen afzonderlijk actief (5, p. 103/4 en p. 209-212), o.a. omdat het niet voldoet aan de eis dat het „severable” moet zijn; activa worden namelijk omschreven als „severable means in the possession of an entity”. „Severable” wil daarbij zeggen: op elk moment in andere middelen om te zetten door ruil of in het productieproces.

Het ligt voor de hand om aan te nemen, dat in vele gevallen de verkoopwaarde voor combinaties van actiefposten die enigerlei complementaire verbondenheid vertonen zal afwijken van de som van de verkoopwaarden van elk der afzonderlijke activa uit de combinatie. Voor Chambers is dit op zichzelf geen punt van discussie. Zijn opvatting is echter dat „In what grouping assets will, in fact, be sold, is dependent on the proceeds expected at the time and in the circumstances in which they are offered. As I hold that knowledge of financial position is one of these circumstances, it would

¹¹⁾ Een voorbeeld van auteurs, die welbewust „net realizable values” en „current replacement cost valuations” in de jaarrekening naast elkaar willen opnemen levert het artikel van Norton M. Bedford and James C. McKeown. (3, p. 333-338)

¹²⁾ Een zonder nadere uitwerking van het begrip minder gelukkige aanduiding omdat aan de optelbaarheid van de CCE's van diverse activa op zichzelf niet getwijfeld kan worden maar slechts aan de betekenis van de uitkomst van deze optelling.

be circular reasoning to assume any particular grouping for the purpose of finding out the position which will, in part, influence the grouping at the time of sale". (10, p. 51) Het komt er dus op neer dat Chambers allerlei combinaties die bij de facto verkoop afwijkende opbrengsten kunnen opleveren, bij het vaststellen van wat hij als de financiële positie aanmerkt niet kan en niet wil beschouwen, omdat onder andere de beslissing over dergelijke combinaties op basis van de in de financiële positie vastgelegde informatie moet worden genomen. Het belangrijkste aspect daarbij is, dat een de facto verkoop op zichzelf een „future action” is.

Bij het beoordelen van Chambers ideeën is dit een belangrijk punt. Het betekent dus bijv., dat als in het kader van de aanpassingsgedachte door de eigenaars verkoop van de gehele onderneming en het entameren van een nieuwe investeringsrichting wordt afgewogen tegen de voortzetting van het bedrijf, behalve aan allerlei schattingen met betrekking tot de uitkomsten die de twee investeringsrichtingen zullen opleveren, ook nog behoefte bestaat aan een „herschating” van de opbrengstwaarde.

Par. 6 Slotbeschouwingen

1 Chambers' voorstellen zijn o.i. in de eerste plaats discutabel voor wat betreft de wijze waarop de periodewinst wordt vastgesteld. Uitgaande van de neoklassieke opvattingen wordt de jaarwinst gedefiniëerd als „The amount by which the firm is better off at the end than it was at the beginning of the year”. Daarbij wordt uitgegaan van het (eigen) vermogen, vastgesteld op basis van een waardering naar „current cash equivalents”; het „better off” zijn wordt geconstateerd door vermogensvergelijking waarbij ten behoeve van de vergelijkbaarheid het beginvermogen wordt uitgedrukt in koopkrachteenheden aan het einde van de periode. Ons bezwaar tegen deze opvatting is, dat daarmee het verband met de feitelijke bedrijfsactiviteiten in een bepaalde periode wordt ontkend. De grootte van de winst wordt afhankelijk van min of meer toevallige externe invloeden waarmee bij de beleidsvoering hoegenaamd geen rekening wordt gehouden; die passief worden ondergaan. Immers, het is onwaarschijnlijk, dat een daling van de verkoopmarktprijzen van activa gedurende een bepaalde periode op zichzelf aanleiding zal vormen tot enigerlei actie.

Anderzijds moet worden opgemerkt dat o.i. de koopkrachtcorrectiegedachte, die bij Chambers' opvattingen een belangrijke rol speelt, daar beter verdedigbaar is dan in andere toepassingen daarvan. De kritiek, dat correcties met een algemeen indexcijfer niet relevant zijn omdat een bedrijf te maken heeft met zijn eigen inkoopmarkten en niet met een algemeen goederenpakket is hier minder relevant. Dit houdt verband met Chambers verwerping van het continuïteitspostulaat en de daaraan gekoppelde aandacht voor aanpassingsproblemen.

2 Veel meer dan Chambers' winstopvattingen zijn diens waarderingsideeën in discussie geweest. Dat „current cash equivalents” tot ongebruikelijke consequenties kunnen leiden wordt vooral duidelijk wanneer men zich voorstelt

dat een actief wordt aangeschaft waarvan de verkoopmarktprijs kort na deze aanschaf nihil bedraagt. In de gepropageerde gedachtengang betekent dit een verlies, in de zin dat een deel van het potentieel voor aanpassing beschikbare bedrag verloren is gegaan. De moeilijkheid is dat in de gebruikelijke winstbepalingsopvattingen tegen deze redenering bezwaar zal bestaan omdat er veelal geen verband zal zijn tussen dit verlies en de bijdrage aan de voortbrenging (en de daarvan verwachte resultaten) die aanleiding vormden om dit actief een rol in het productieproces toe te bedelen. Men kan niet ontkennen dat Chambers' gedachtengang logisch is. Men kan wel, o.i. terecht, van mening zijn dat de nadruk op de „adaptation”-informatie een overschatting impliceert van het vermogen van de bij het wel en wee van de onderneming betrokkenen om zelf tot schatting van de toekomstige ontwikkelingen te komen. Er is o.i. sprake van een min of meer verkrampde nadruk op het vermijden van elke stap, die bij de beoordeling van de onderneming subjectieve in plaats van objectieve gegevens als uitgangspunt zou opleveren. Dat leidt er echter toe dat de noodzaak ontstaat voor bijvoorbeeld de beleggers om zichzelf op basis van deze objectieve gegevens een toekomstbeeld te vormen. De gevolgde procedure brengt mee dat daarbij min of meer in het luchtledige wordt getast omdat ook de gegevens die omtrent het verleden worden verschaft weinig houvast bieden om tot schatting van de toekomst te komen.

3 Zelfs als men zou accepteren dat aanpassing (de koop- of verkoopbeslissing, zoals deze wel is aangeduid) een primaire rol krijgt toebedeeld, blijft de verdere uitwerking op moeilijkheden stuiten. Het gegeven over de opbrengst, die activa van de bestaande onderneming zouden kunnen opleveren, is uiteraard slechts een deel van de benodigde informatie. Deze zal pas aangevuld met (subjectieve) schattingen over de uitkomsten van voortgezette bedrijfsvoering en de kosten en uitkomsten van alternatieve mogelijkheden zinvol worden. Daarbij moet bedacht worden dat als het daarbij gaat om de totale onderneming het gegeven van de opbrengstwaarde van de afzonderlijke activa nog geen voldoende indruk geeft omtrent het beschikbaar te krijgen bedrag omdat het complementariteitsgezichtspunt maakt, dat nog een schatting nodig is van het verschil tussen de opbrengst van de som van de afzonderlijke activa en de opbrengst van het complex.

4 Een van de kenmerken van Chambers voorstellen is zijn opvatting, dat een *juiste* waarderings- en winstbepalingswijze kan worden ontwikkeld. De gedachtengang, dat verschillende doeleinden tot verschillende waarderings- en winstbepalingsstelsels zouden kunnen leiden - „different concepts of profit for different purposes” - wordt door hem niet gepropageerd. Weliswaar is er in de uitwerking min of meer toevallig sprake van vermelding van vervangingsprijzen en van historische uitgaven maar nergens wordt daaraan een andere betekenis toegekend dan die van hulpmiddel om het voorgestane systeem uitvoerbaar te maken respectievelijk de overgang ten opzichte van bestaande opvattingen minder abrupt te doen verlopen. Ons inziens zou een gedachtengang in een richting zoals o.a. aangeduid door Mattessich (19, p.

224-226 en p. 250) en in het rapport „A Statement of Basic Accounting Theory” (1, p. 31), waarbij jaarrekeningen op basis van meerdere waardeeringsuitgangspunten worden opgesteld¹³), voor de verwezenlijking van Chambers’ opvattingen meer ruimte bieden. Behouden blijft dan, in het kader van de door Chambers gekozen uitgangspunten en functies, de positieve betekenis die de informatie op basis van zijn voorstellen heeft. Daarnaast is er vanuit de onderneming zelf ruimte voor de verschaffing van andere informatie. In tegenstelling tot de situatie bij de toepassing van Chambers’ voorstellen, waarbij deze andere informatie als min of meer toevallig bijprodukt verstrekt wordt respectievelijk buiten de onderneming om moet worden verworven, wordt deze dan een deel van een totaal. Dit totaal maakt het mogelijk om de op basis van allerlei uitgangspunten aan de jaarrekening toe te kennen betekenis zo goed mogelijk te honoreren. Accentlegging kan dan plaatsvinden door degenen die de geboden informatie benutten.

L iteratuur:

- 1 American Accounting Association, „A Statement of Basic Accounting Theory”, Evanston, Illinois, 1966.
- 2 O. Bakker, Bedrijfshuishoudkunde deel III, Balansleer, 3e druk, J. Muusses, Purmerend, 1956.
- 3 Norton M. Bedford and James C. McKeown, „Comparative Analysis of Net Realizable Value and Replacement Costing”, The Accounting Review, April 1972.
- 4 R. Burgert, „Bedrijfs-economisch aanvaardbare grondslagen voor de gepubliceerde jaarrekening”, Pre-advies Accountantsdag 1967, Bijlage bij „de Accountant”, no. 4, september 1967.
- 5 Raymond J. Chambers, „Accounting, Evaluation and Economic Behavior”, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1966.
- 6 R. J. Chambers, „Price Variation Accounting - An Improved Representation”, Journal of Accounting Research, Autumn 1967.
- 7 R. J. Chambers, „The Foundations of Financial Accounting”, in Berkeley Symposium on the Foundations of Financial Accounting, School of Business Administration University of California, Berkeley, 1967.
- 8 R. J. Chambers, „Continuously Contemporary Accounting - Additivity and Action”, The Accounting Review, October 1967.
- 9 R. J. Chambers, „Measures and Values, A Reply to Professor Staubus”, The Accounting Review, April 1968.
- 10 R. J. Chambers, „Second Thoughts on Continuously Contemporary Accounting”, Abacus, vol. 5/6, 1969/70.
- 11 R. J. Chambers, „Methods of Accounting - VI, Continuously Contemporary Accounting”, The Accountant, April 30th. 1970.
- 12 Edgar O. Edwards and Philip W. Bell, „The Theory and Measurement of Business Income”, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1961.
- 13 George J. Foster, „Mining Inventories in a Current Price Accounting System”, Abacus, December 1969.
- 14 Errol R. Iselin, „Chambers on Accounting Theory”, The Accounting Review, April 1968.
- 15 James C. McKeown, „An Empirical Test of a Model Proposed by Chambers”, The Accounting Review, January 1971.
- 16 James C. McKeown, „Additivity of Net Realizable Values”, The Accounting Review, July 1972.
- 17 Kermit Larson and R. W. Schattke, „Current Cash Equivalent, Additivity and Financial Action”, The Accounting Review, October 1966.
- 18 R. L. Mathews, „Income, Price Changes and the Valuation Controversy in Accounting”, The Accounting Review, July 1968.
- 19 Richard Mattessich, „Accounting and Analytical Methods, Richard D. Irwin, Inc., Homewood, Illinois, 1964.

¹³) Mattessich spreekt van „multidimensional values for financial statement presentation”, in het A.A.A. - rapport is sprake van „a multi-valued report”.

- 20 George J. Staubus, „Current Cash Equivalent For Assets: A Dissent”, The Accounting Review, October 1967.
- 21 Robert R. Sterling, „Theory of the Measurement of Enterprise Income”, The University Press of Kansas, Lawrence, Kansas, 1970.